

Grauwe vliegenvanger (*Muscicapa striata*)

Het voorjaar is al flink gevorderd, maar toch zijn alle trekvogels nog niet gearriveerd. Soorten als bosrietzanger, spotvogel en wielewaal zullen ons binnenkort op hun aanwezigheid attent maken door hun uitbundige zang. Ook de grauwe vliegenvanger is zo'n late soort, maar daar merken we allemaal niet veel van. Hij blinkt uit in bescheidenheid, zowel wat zijn uiterlijk betreft als zijn zang. Toch is het genieten geblazen voor elke rechtgeaarde natuurliefhebber als hij hem aan het werk kan zien.

Let maar niet op mij...

Natuurlijke tuinen borrelen van het vogelleven in het voorjaar. Je kan ze haast niet missen: mezen, Turkse tortels, houtduiven, merels, vinken, roodborstjes, winterkoninkjes enz... Ze pronken met hun kleuren of paraderen over het gazon, of ze bieden ons elke ochtend een gratis concert aan, opvallen is in elk geval de boodschap.

De heggenmus stelt zich al wat bescheidener op, maar dat is nog niets vergeleken met de grauwe vliegenvanger. Er zijn nauwelijks bruikbare herkenningspunten voor dit muisgrijze vogeltje ter grootte van een mus. Misschien zijn de zwakke streping op kop en borst en het flauw contrast met de zilverwitte buik nog het best bruikbaar. Let ook op de forse kop en extra grote ogen. Nu kennen we nog wel sober gekleurde vogels zoals tuin-fluiter en nachtegaal maar die compenseren dat allemaal ruimschoots met hun prachtige zang. Maar ook op muzikaal vlak

laat de grauwe vliegenvanger het afweten. Een reeks wat korte krassende toontjes kan je bezwaarlijk als zang bestempelen, je hebt er bijna een verrekijker bij nodig om te weten dat het om een grauwe vliegenvanger gaat. Je zou haast gaan denken dat het wel een heel saaie piet is. De echte vogelkenner weet echter beter: we hebben hier te maken met een bijzonder boeiende karaktervogel.

Vliegende Vapona

De grauwe vliegenvanger heeft zijn naam niet gestolen, hij heeft het gemunt op vliegende insecten. Waterjuffers, muggen, sluipwespen, muggen, kevers e.d., het kan allemaal. Zelfs bijen en wespen zijn niet veilig voor hem, maar dan verwijderd hij wel eerst de angel door ze tegen zijn zitplaats te slaan. Hij zit geduldig te wachten op een uitkijkpost tot er een prooi voorbij komt. Zo'n uitvalspunt noemt men wel een jachttoren. Een dode tak vrij hoog in een boom is hiervoor ideaal, maar soms zit hij op een paaltje of een draad. Dan doet hij een snelle uitval met een korte kriskras fladdervlucht om met een voor ons soms zelfs hoorbare snavelknop het onfortuinlijke insect uit de lucht te plukken. Dan keert hij gewoon terug naar zijn zitpost om met fiere houding en zenuwachtig trekkend met zijn lange vleugels een nieuwe prooi op te wachten. Net als bij andere vogels die al vliegend insecten grijpen zoals zwaluwen heeft de spitse snavel een vrij brede basis wat het jachtsucces verhoogt. Een paar keer per dag speelt hij de moeilijke verteerbare vliegenharen kwijt

met een klein braakballetje. Zoals andere trekkende insecteneters snoept hij in het najaar soms van bessen om extra brandstof op te slaan.

Laatste in de rij

Als de eerste zomergasten zoals tjiftjaffen begin maart al binnenvallen moeten we nog ruim twee maanden wachten op de komst van de grauwe vliegenvanger. Alhoewel er eind april al enkele kunnen gezien worden komen de meeste pas aan rond half mei, tot zelfs begin juni toe. We horen dan zijn snerpend roepje, dat kan verward worden met geluiden van jonge vogels zoals winterkoning, roodborst en zelfs merel. Hij overwintert een stuk voorbij de Sahara, een lange-afstandstrekker dus. Zijn broedseizoen mag niet zo vroeg vallen als dat van veel andere insecteneters. De grote aantallen vliegende insecten zijn immers een stuk later beschikbaar dan rupsen.

Grauwe toekomst voor de vliegenvanger?

Het gaat de grauwe vliegenvanger absoluut niet voor de wind bij ons en hij lijkt daarmee in hetzelfde bedje ziek als heel wat andere Afrika-trekkers. Dat kan te maken hebben met o.a. uitbreiding van de woestijn en aftakeling van het landschap in hun wintergebieden, maar evenzeer met het intensief gebruik van insecticiden hier. Hun aantallen kalven zienderogen af, maar doordat ze zo weinig opvallen is daar moeilijk een getal op te plakken. Gemiddeld komen we ze het minst vaak tegen in het koelere westen van ons land en het meeste in wat er ons nog rest van de Haspengouwse hoogstamboomgaarden.

Balkonvogel

We treffen ze aan in tuinen, bossen en parken met oudere loofbomen waar ze nestelen in boomholtes, spleten, klimplanten of oude nesten van andere vogels zoals merels, kwikstaarten, boerenzwaluwen e.d. Halfopen 'balkonnestkasten' zijn in trek. Opmerkelijk is dat ze vaak op de gekste plekken komen broeden aan huis. Een vensterbank, een afvoerbuys, een bloembak, een richel of balk, bovenop een nestkast, het kan allemaal. Ze kunnen jaren na elkaar dezelfde broedplaats gebruiken. Bij mevr. Lutgarde Cleeren in Halen (L) brengen al sinds 1986 jaarlijks grauwe vliegenvangers twee nesten jongen groot, een indrukwekkende tijdsreeks. Dat betekent wel dat het balkon er enkele maanden verboden terrein wordt om de vogels zeker niet te verstoren!

Bij halfopen nestkasten is het misschien een goed idee om zoals Aimé De Pauw met draad eksters en katten te weren (zie foto op http://www.natuurpunt.be/nl/biodiversiteit/tuin/waar-moet-ik-op-letten_708.aspx).

Auteur:

*Koen Leysen, educatief medewerker Natuurpunt Educatie,
www.natuureducatie.be*